

A NŐ ÉS A CSALÁD A FALUKÖZÖSSÉGBEN

NAGY GÉZA

1. A TERHES ASSZONY A CSALÁDBAN

Amikor a lánynak bekötötték a fejét, férjhez ment, egy új családba, egy új közösségbe került. Karcsán ugyanis általános szokás volt, hogy a fiúgyermek mindig a szülői házba vitte a menyecskét. A lánygyermek tehát mindig elkerült a szülői háztól, hacsak nem egyedüli lány volt, akkor a szülei vőt fogadtak hozzá. De ezt tették azok a szülők is, akiknek a családjában csak lánygyermek születtek. Ha ugyanis a lányos háztól elkerültek az idősebb lánytestvérek, a legkisebbik lány mindig otthon maradt. Hozzá vőt fogadtak a szülők.

A menyecskének tehát nemcsak a szülői házból vitt szokásokat kellett megtartani, hanem meg kellett tanulnia a férje családjában levő szokásokat, és mindenkor alkalmazkodni is kellett hozzá. Szerencsére a családokban levő szokások nem sokban különböztek egymástól, kivéve, ha a menyecske más vallású családba került.

Amíg az anyós élt, a menyecskének nem volt beleszólása a házi dolgokba. Azt kellett tenni még a saját gyermeke nevelésekor is, amit az anyós mondott. Sőt, amíg gyermeke nem született, addig nem is volt igazán teljes jogú családtag.

Amikor az új asszony férje házához került, a hozományként vitt ruhaneműt, bútort, esetleg szarvasmarhát viszont úgy kezelték új családjában a gyermeke megszületéséig, mint az ő kizárólagos tulajdonát. Ha pedig földet is vitt a házasságba hozományként – bár ez csak igen ritkán történt meg a nagycsaládos rendszer idején –, akkor a föld termésével teljes egészében az új asszony rendelkezett annak ellenére, hogy a család dolgozta meg a földet. A ruhaneműt, a bútort sem használta a család, a tehénnek is csak a hasznát tartották meg. Ezt az eljárást természetesnek tartották, mert mi volt a biztosíték arra, hogy gyermeke születik az új asszonynak? Vagy mi történik akkor, ha az asszony még gyermektelen, s a férje valamilyen tragikus esemény következtében meghal? Esetleg mi lesz akkor, ha hosszabb idő elteltével sem születik gyermek? Azt ugyanis természetesnek tartották, hogy ha hosszabb idő elteltével a menyecske nem esik teherbe, illetve gyermeke nem születik, bármelyikük megszüntetheti az életközösséget.

Ha az asszony fiatalon özvegyen maradt, vagy éppen a fenti ok miatt szétváltak, akkor a hozományát mindig magával vitte. Mert ha özvegyként újra férjhez ment, első férje családjától, illetve házából mindenképpen el kellett mennie. Ez alól csak akkor volt kivétel, ha esetleg volt férje testvéréhez ment feleségül.

Amikor azonban megszületett a házaspár első gyermeke, az asszony hozománya közös családi vagyon lett, mint ahogy a férjre váró örökségből sem lehetett kizárni a menyecskét, illetve gyermekét, ha a férj valamilyen ok következtében eltávozott az élők sorából.

A parasztasszony a munkából soha nem maradhatott ki. A menyecske a házi munkán kívül keményen dolgozott a mezőn is. Amíg tehát nem számíthatott a család arra, hogy a menyecske anyai örömök elé néz, olyan családtag volt, mint a többi. El kellett végeznie mindazokat a munkákat, melyeket a családban feladatává tettek. Mikor azonban *úgy maradt, vastagon esett, áldott állapotba került, várandós lett, másállapotba került, terhes lett, kicsi bántotta a nagyot*, egészen más lett a helyzete. Ettől kezdve másképpen ítélték meg a munkáját. Megengedhette magának, hogy a reá kiszabott munkát – ha úgy érezte magát – ne végezze el teljes egészében. S ezt a születendő gyermek érdekében nem is vették tőle rossznéven.

Arra, hogy az új párnak a lakodalom után egy esztendőre gyermeke születik, mindenki számított. Nem véletlenül volt a legelterjedtebb szólásmondás „szaporodjatok, mint a csicsóka”,¹ s nem véletlenül tartozott a legelterjedtebb jókívánások közé a „sok örömet, boldogságot, esztendőre apróságot”.²

Az előbb említettem, hogy amikor a menyecske terhes lett, megengedhette magának, hogy a rábízott munkát ne végezze el teljes egészében. Ez igaz is volt, de azért annyira nem kímélhették az állapotos asszonyt, hogy terhességét munka nélkül viselje. Minden asszonynak dolgoznia kellett még terhessége ideje alatt is. Csupán az történt, hogy óvakodnia kellett a nehéz munkától, nem engedték meg neki, hogy súlyosat emeljen, nem volt szabad leugrania sehonnan, s nem engedték meg, hogy megszaladjon. Egyébként részt kellett vennie a család minden munkájában.

A századfordulóg a terhes asszony mentesítése a nehéz munka alól a nagycsaládban még minden nehézség nélkül megtörténhetett. A családban többen voltak, a terhesen kívül más asszony is, így a nehezebb asszonyi munkákat is volt kinek átvállalni. Emellett pedig amikor a férjével együtt dolgozott az asszony, a férj igyekezett óvni feleségét. Munka közben az asszony többet pihenhetett.

Amikor a nagycsaládos rendszer felbomlott, a fiatalok lettek a család hangadói, merőben más lett a helyzet. Ha ott voltak a családban az asszony vagy a férj szülei és még nem szorultak ápolásra, az anya vagy anyós a terhes asszonyra váró munka egy részének végzését átvállalta. Ha azonban ilyenre nem volt lehetőség, akkor bizony a terhes asszonyra várt minden munka. Az ember korán elment a mezőre, az asszonynak pedig a ház körüli munkát mindenképpen el kellett végeznie. Végezte is minden asszony még betegen is. Ha rosszul érezte magát, abbahagyta, majd amikor szűnt a rosszullét, folytatta. Ha már olyan helyzetbe került, hogy nem tudott semmit csinálni, akkor már igen nagy volt a baj. Ilyenkor vagy a férjre várt a ház körüli legszükségesebb munkák végzése, vagy valamelyik rokon asszony segített.

Napjainkban, amikor olyan helyzetben élnek az asszonyok, hogy a terhes asszonynak nem kell attól tartania, hogy a sok munka miatt baj lesz a születendő gyermek egészségével, éppen ez a legproblémásabb. Ma a lányok, asszonyok nem végzik azt az ínszaggató munkát, amit anyáik, nagyanyáik végeztek. Minden orvosi segítség rendelkezésre áll a terhes nőnek. Ennek ellenére egyre több a vetélés, egyre nagyobb a veszélyeztetett terhesek száma. Vannak olyan terhes asszonyok, akik gyermekük megszületéséig terhességük nagy részét a szülőotthonban, orvosi felügyelet mellett töltik. Mi ennek az oka? Ki tudja?

1 Balázs Gyuláné Nagy Margit közlése. 1985. Vö. *Kiss Lajos: A szegény emberek élete* II. Bp. 1981. 236.

2 Balázs Gyuláné Nagy Margit közlése. 1985.

Régen is meg kellett, de ma is meg kell oldani a menyecskének a gyermekáldás, az utód biztosítását. Amíg azonban régen egy-egy családban több gyermek született, ma már csak egy-kettő. Emellett régen a gyermekáldásba beleszóltak némely családban az öregek is. Nem minden anyós és após örült annak, ha a menyé állapotos lett. Volt olyan anyós, aki haragudott, amikor megtudta, hogy a menyé újra terhes lett, mert ezzel az ő munkája szaporodott, hiszen a gyermek körül neki kellett minden dolgot ellátni, amikor annak az anyja már a határban dolgozhatott.

Ha természetesnek tartották is, hogy a házásoknál előbb-utóbb bekövetkezik a gyermekáldás, mégsem volt ezzel kapcsolatban egyöntetű a vélemény. Voltak családok, ahol a fiatalasszony terhességét nem nézték jó szemmel. Voltak azonban olyanok is, akik várták a gyermekáldást, örültek neki. Főleg ott volt ez természetes, ahol a fiataloknál hosszabb idő telt már el a házasságkötés óta. Ha ugyanis valamelyik családban egy bizonyos idő elteltével a menyecske nem esett teherbe, a faluban elkezdődött a suttagás arról, hogy mi a bűne az ifjú párnak. A gyermektelenséget ugyanis Isten büntetésének tartották.

A bekövetkező gyermekáldásra néhány véletlen esemény is utalhatott. Ha az asztalnál felborult egy pohár, s a benne levő folyadék kiömlött, aki felé a folyadék folyt, annál számítani lehetett a keresztelőre. Ha valakinek a házára gólya szállt, ott is várható volt a gyermekáldás. De keresztelőt jelenthetett az is, ha négy férfi keresztben fogott egymással kezét.

Mindenesetre az első gyermek születése a családban még várt esemény volt, de az első gyermek után következők már sehol nem váltottak ki örömet. Ahol pedig olyan helyzetben éltek, hogy csak gyermekük volt bőven, minden más egyebük kevés volt, azokat a közösség, a falu közvéleménye is elítélte.

Az állapotos asszonyok nagy része amikor megbizonyosodott terhességéről, szégyellte a dolgot. Egyrészt azért, mert – ha nem első gyermekről volt szó – rendszerint az asszonyt hibáztatták nemcsak a családban, hanem a faluban is.

„Mikor az annyukom megtudta, hogy megint terhes vagyok, úgy nézett rám, mint a véress ingre.”³

Valakinek azonban csak el kellett mondani, mert azt tartották, hogy ha az asszony terhességét eltitkolja, a születendő gyermek néma lesz. Éppen ezért a menyecske vagy az anyjának, vagy pedig barátnőjének mondta el.

A terhes asszony életmódjában nem következett be semmiféle változás. Mint ahogy azt korábban is említettem, mindig a körülmények határozták meg az asszony helyzetét. Ha volt, aki felváltotta, akkor könnyebb volt a helyzete, de ha a maga gazdasszonya volt, akkor nem számíthatott semmiféle könnyítésre. Az ilyen helyzetben levő asszonyok az utolsó pillanatig dolgoztak.

Volt olyan asszony, hogy kenyeret sütött éppen, amikor elérkezett az ideje. Már csak a kenyeret kellett berakni a kemencébe, mikor jöttek a fájások. Előbb berakta a kenyeret, s csak azután küldte a nagyobbik gyermekét a bábáért. Maga pedig lefeküdt. Mire a bába megérkezett, a gyermek is megszületett.⁴

A századfordulóiig a bába csak a szülésnél volt jelen. A szülés után a keresztelésig naponta látogatta meg a gyermekágyas asszonyt. Az első világháború után azonban már a terhes asszonyokat is meglátogatta, ha tudomására jutott a terhesség. Ezt pedig mindig megtudta, mert főleg az első gyermeket váró asszonyokról a hozzátartozók mindig be-

3 Dakos Istvánné Tóth Eszter közlése. 1975.

4 Lénárt Jánosné Vajda Erzsébet közlése. 1970.

számoltak a bábának. Ezeket azután rendszeresen meglátogatta, és tanácsaival segítette őket.

Az 1950-es években a falvakban a szülésznői állásokat megszüntették. Ettől kezdve a terhes asszonyoknak részt kellett venni az orvos által vezetett terhes tanácsadáson. Emellett mind a terhes nők, mind a csecsemők rendelkezésére állt és áll az orvos mellett a védőnő. A szülés is szülőotthonban, orvosi felügyelet mellett történik.

A terhes asszony táplálkozásában nem volt eltérés a család többi tagjának táplálkozásától. Amit a család evett, azt ette ő is. Nem is engedhette volna meg magának, hogy külön kosztot legyen. Ha mégis ezt tette volna, megszólták volna érte. Azért bizonyos értelemben jobb kosztja volt, mint más halandónak. Ha valahova elment, ott minden ételből megkínálták. A terhességgel ugyanis együtt járt a kívánás, s azt tartották, ha a terhes asszony valamit megkíván és abból nem ehet, akkor elvetél. Éppen ezért az ételből bárhol, bármikor kérés nélkül is vehetett.

Szívesen vették, ha a terhes nő szép piros almát evett. Azt tartották, hogy akkor gyermeke is egészséges, piros arcú lesz.

Tilos volt viszont összenőt, dupla szemű gyümölcsöt (szilvát, meggyet, szamócát, cseresznyét) megenni. Azt tartották ugyanis, hogy ha ilyet eszik a terhes nő, ikrei születnek.⁵

Nem véletlenül mondták azt a lányra, ha férjhez ment, hogy bekötötték a fejét. Karcsán ez azt is jelentette, hogy amikor asszony lett a lányból, nem járhatott többé hajadonfővel, hanem csak bekötött fejjel mehetett ki az utcára. A századfordulóig az asszonyok ruházata szoknyából (*kabát*), blúzból (*ráncoskaból*, *lityából*) állt. A lábukra ősztől tavaszig csizmát, tavasztól pedig száras cipőt húztak. A fejüket a haj felett egy kisebb háromszögletű kendővel, a *hátraszorítóval* kötötték be, erre kötötték a fejrevaló kendőt. A hátraszorítón elöl két bojtot is kötöttek addig, amíg a fiatalasszonynak gyermeke nem született. A gyermek megszületése után a hátraszorítóról lekerült a bojt. Egyébként nem volt különbség a terhes és nem terhes asszony viselete között. Csupán annyi volt a változás, hogy a terhes asszony nem vette magára a hat-nyolc alszoknyát, hanem a terhesség előrehaladtával mind kevesebb lett a szoknya, és maga elé mellesteként kötött.

A két világháború között változott a viselet. A szoknya és a blúz viselését felváltotta az egybeszabott ruha, a *viganó* viselete. Ez a terhes asszonyoknak sokkal egészségesebb volt, mint a korábbi szoknya-blúz viselet, mivel derékban nem szorította a testet. Ez a viselet is általános volt, nemcsak a terhes asszonyok viselték. Napjainkban azonban már annyit változott a helyzet, hogy egész arzenálja van a terhes nők ruhatárának. Különböző kismamaruhákba öltözhetnek.

A házastársak között a teherbe esés után sem szakadt meg a szexuális kapcsolat. Általában négy-öt hónapig még volt ilyen kapcsolat, csak ezután szűnt meg, és csak a szülés után hat héttel kezdődött újra.

a) A terhes asszony jogai és kötelességei

A terhes asszonyt nemcsak tilalmak óvták, hanem megtehetett olyan dolgot is, amelyért a nem terheseket megbüntették. Azt tartották ugyanis, hogy a terhes nő akaratának, vágyainak nem szabad ellene szegülni, azt mindenképpen teljesíteni kell, mert ellenkező esetben a magzat látja kárát. Ugyanis ha a terhes nő megkívánt valamit, és nem

5 Lénárt Jánosné Vajda Erzsébet közlése. 1970.

kapott belőle, akkor könnyen elvetélhetett. Éppen ezért ilyen esetekben kivételezett volt a terhes asszony.

Általában azt ehetett, amit megkívánt, és ezt ott szerezhette be, ahol éppen megkívánta. Sok példát tudnak felhozni olyan esetre az asszonyok, hogy mikor nem kapták meg, amit megkívántak, milyen nehéz helyzetbe kerültek. Éppen ezért a terhes asszonynak ilyen esetben mindent szabad volt. Előfordult olyan, hogy ment az utcán a terhes asszony, s valaki jött rá szemben ennivalóval a kezében. A terhes asszony megállíthatta, és minden kérés nélkül törhetett az ennivalóból. Vagy ment az utcán, s valahonnan étel-szag csapta meg. Minden további nélkül bemehetett a házba, és ha nem volt bent senki, tehetett magának az ételből és elfogyaszthatta. Ha pedig voltak bent, tudták, hogy miért ment, és szó nélkül megkínálták. Bármelyik kertbe bemehetett, s ott gyümölcsöt szedhetett magának minden kérés nélkül.

Ha valahol szép gyermeket látott, azt meg kellett csodálnia, hogy az ő gyermeke is majd olyan szép legyen.

Azt tartották, hogy ha a terhes asszony szép, hosszú hajú gyermeket akart, akkor a határban lopni kellett az érésben levő kukoricából. Ha ugyanis a terhes nő ezt tette, akkor szép, szőke hajú gyermeke született.⁶

Vigyázni is kellett magára, mikor az első gyermekkel volt terhes, hogy valakitől vagy valamitől meg ne ijedjen. Azt tartották ugyanis, hogy ha az állapotos asszony valakitől vagy valamitől megijed, megretten, akkor elvetél. Hogy ebben volt-e valami igazság, azt ki tudja? Mindenesetre csak néhány ilyen esetről tudnak. Inkább több az olyan eseteknek a száma, amikor akarták a gyermek elvesztését, és mégis megszületett.

A mostani menyecskéket már sokkal gyengébbnek tartják, mivel legtöbbször terhessége alatt rendszeres orvosi ellenőrzésre szorul.

b) A terhességgel kapcsolatos tilalmak, hiedelmek

Amikor a család, a rokonság megbizonyosodott arról, hogy a családban levő menyecske terhes lett, az illetőnek megváltozott az élete. Ettől kezdve már nemcsak magáért volt felelős, hanem a magzatáért is. Éppen ezért kötelezően be kellett tartania azokat a szokásokat, előírásokat, melyek az adott közösségben uralkodtak. Mindenekelőtt egy sor tilalom vonatkozott rá. S mindezt a születendő gyermek érdekében komolyan kellett venni. Elsősorban kerülnie kellett minden izgalmat, nyugodtan kellett élnie, hogy a születendő gyermek ép, egészséges legyen.

A családban nem fogadták osztatlan örömmel a gyermekáldást. Főleg akkor nem, ha már volt gyermek a családban. Első gyermekként mindenütt fiút szerettek volna, és ha egy családban több lánygyermek született, azt a családot nem tartották éppen a legszerencsésebbnek, mivel a fiú csak hozott a házhoz, míg a lány mindig csak vitt. A lányt ugyanis már tizenhárom éves korában úgy kellett öltöztetni, hogy megakadjon rajta a fiúk szeme, hogy mielőbb kérője legyen. „...amelyik lány konfirmált, az a lány nagylánynak számított.” Megváltozott a helyzete a családban és a falu társadalmában.

Kapott a lány egy pár csizmát ünnepre, egy párat hétköznapra. Felső ruházatként három-négy *kabátot* (szoknyát), mindegyiket négy szélből. Ugyancsak kapott ennyi *ráncoškát* (szűk, testhezálló blúzt) és *lityát* (bő blúzt). Fejükön *delinkendőt* viseltek. Téli ruhaként *borítót*, nagykendőt és kázmérből készült *nyakbavaló kendőt* hordtak. A kabát alatt négy-öt alsószoknyát viseltek. A hétköznapi viselet is ilyen volt, csak amíg az

6 Nagy P. Gézáne Vajda Margit közlése. 1978. Vö. *Bondár Ferenc*: Sarkadkeresztúr néphite. Folklor Archivum 14. Bp. 1982. 35.

ünnepi ruhák drágább anyagból készültek, ezt olcsóbb anyagból készítették. Fehérneműként ünnepeken gyolcsból készült *pendelyt*, *ingvállat* viseltek, hétköznaponként is ez a viselet volt, de anyaga házivászon volt.

A gazdagabbak öt-hat rendbeli ruhával is rendelkeztek, de a szegényebb lány is rendelkezett legalább kettővel.⁷

A gyermek nemének megállapítására itt is voltak különböző hiedelmek, jóslások. Ha a terhességet hátulról nem lehetett látni, fiút jósoltak. Ugyancsak fiút vártak, ha a terhes nőnek hegyes volt a hasa. Ugyanígy meghatározónak vélték azt is, hogy a terhessége idején az asszony mit talál az úton. Ha valamilyen vasdarabot talált, bízhatott abban, hogy fia születik. Ugyanígy fiút várhatott, ha karácsony első napja és újév reggelén fiú vagy ember ment be először a házba. Ha a terhességet az asszony tovább vitte, mint ahogy a szülésnek kellett volna következnie, akkor is fiú születésére számíthattak.

Leányt várhattak, ha a terhes nőnek lapos volt a hasa, ha széles volt a fara, ha májfoltos volt az arca, ha kívánta a cukrot vagy más édességet, ha terhessége alatt hányingere volt, ha hamarabb megszületett, mint amikor várták, ha dagadt a terhes asszony lába, ha az úton valamilyen ruhadarabot vagy szalagot talált. Ha karácsony és újév reggelén nő ment be először a házba, akkor is lánygyermek születésére lehetett számítani.⁸

Vigyázni kellett a terhes nőnek arra is, nehogy valaki vagy valami megüsse, mert ha ez megtörtént, a gyermek testén nyoma maradt annak a tárgynak, mellyel az anyát megütötték a terhesség alatt. Az a tárgy tehát, mely a terhes nő bőrét érte, a gyermek testén meglátszott. Mégpedig testének azon a részén, ahol a tárgy az anyát érte. El lehetett azonban kerülni, és nem került anyajegy a gyermek testére, ha a terhes asszony az ütés pillanatában megfogta a kabátja, vagy ha kötény volt rajta, annak a madzagját.

Nem csodálhatott meg az állapotos asszony semmit, főleg csúnya, visszataszító dolgot nem, mert azt tartották, hogy a gyermek a megcsodált dologra fog hasonlítani. Sírba nem nézhetett, halottat nem láthatott, mert a születendő gyermeke akkor egyesek szerint sápadt lesz, mások szerint halva fog születni.

Nem volt szabad a terhes asszonynak belerúgni sem a kutyába, sem a macskába. Nem vehetett az ölébe semmilyen szőrös állatot. Nem ülhetett ködmönre, prémes sapkára, mert akkor szőrös gyermeke született.

Nem volt szabad a terhes nőnek a határban tőköt lopni, mert ha ezt tette, akkor a gyermeke kopasz maradt, nem nőtt ki a haja. Nem lehetett a terhesnek saját súlyát sem mérnie, nehogy a magzat fejlődése megálljon.

Amelyik gyermek csipás volt, arról azt tartották, hogy amikor az anyja terhes volt vele, festette, püderezte magát. Azért lett a gyermek csipás.⁹

c) A születéskorlátozás módjai

A családokban a gyermeklétszám alakulása attól függött, hogy ezzel kapcsolatban mi volt a falu közösségének a felfogása.

7 Nagy Géza: A karcasai parasztiifjúság társasélete. HOM Évkönyve XII. Miskolc, 1973. 501.

8 Dakos Zsigmondné Vaszi Rozália közlése. 1977. Vö. még *Jung Károly*: Az emberélet fordulói. Gomosi népszokások. Fórum Könyvkiadó 1978. 21.; *Kapros Márta*: A születés szokásai és hiedelmei az Ipoly mentén. Debrecen, 1986. 46.; *Gazda Klára*: Gyermekvilág Eszteleken. Kritérium, 1980. 19.; *Kiss* i.m. 238.

9 Dakos Zsigmondné Vaszi Rozália közlése 1977. Lénárt Jánosné Vajda Erzsébet közlése 1970. Vö. még *Kapros* i.m. 140–141.; *Kiss* i.m. 239.; *Gazda* i.m. 18.; *Bondár* i.m. 27., 28., 30., 35.

Amíg a nagycsaládos rendszer volt az uralkodó a faluban, addig a gyermeklétszám alakulását nem befolyásolta semmi. Általában a bő gyermekáldásnak örültek, mivel a család vagyoni helyzetének alakulására a sok munkáskéz kedvező hatással volt.

Ez a felfogás azonban századunk első évtizedében, a nagycsalád felbomlása után egyik napról a másikra megváltozott. Amikor a családi megélhetést biztosító földterület felosztásra került, a sok gyermek már akadálya lett a gazdagodásnak, mert így a föld annyifelé osztódott, ahány gyermek volt. Csak az a család boldogulhatott, amelyikben kevés gyermek volt. Bár még tartotta magát az a felfogás, hogy „Egy gyermek nem gyermek”, és általában ideális létszámnak a három gyermeket tartották (egyét az apának, egyet az anyának, egyet a hazának), de a nagy többség már a gazdasági helyzetre való tekintet nélkül egyetértett abban, hogy mennél kevesebb egy-egy családban a gyermek, annál előnyösebben alakul a család anyagi helyzete.¹⁰

A későbbiek során is olyan nézet alakult ki, hogy a nagy gyermekáldás csak egy bizonyos pontig előnyös, nevezetesen addig, ameddig a család rendelkezésére álló szántóföld megműveléséhez szükség van minden családtag munkájára, vagy pedig a családi birtok jövedelme biztosítja a család megélhetését.

A nagyobb birtokkal rendelkezőknél, a gazdáknál a bő gyermekáldás nem okozott gondot, mivel náluk a határbeli sürgős munkák esetén is mindig akadt otthon valaki a háznál, s ez a valaki a családban levő gyermekek gondozását, felügyeletét is magára vállalta.

Más volt azonban a helyzet a szegény családoknál, ahol az anya munkájára is nagy szükség volt, főleg a nyári munkák idején. Ha volt a családban idős eltartott vagy nagyobb gyermek, akkor a kisebb gyermekek felügyelete, ellátása rájuk hárult. Ha viszont nem volt, akkor az anyának kellett gyermekeit ellátni, s ez igen nehéz helyzetbe sodorhatta a családot.

A két világháború között már volt a faluban olyan gazdagabb réteg, amely nemcsak lenézte a szegényebb, sokgyermekes családokat, hanem el is ítélte, meg is szólta őket. Igen gyakran elhangzott az ítélet: „Egyebet sem tudnak, mint gyermeket csinálni. Szaporodnak, mint a tengeri nyúl. Gyermeket a bolond is tud gyártani.” stb.¹¹

A sok gyermek tehát a két világháború között már nem volt kívánatos, mert elszegényedést eredményezett. Ebben az időben szinte mindegyik sokgyermekes család a szegény- és kisparasztok, vagy a gazdasági cselédek közül került ki. Amilyen lenézett volt régebben a gyermektelen, esetleg egy-kétgyermekes család, ebben az időben már annyira irigyelt volt.

Ahhoz azonban, hogy irigyelt legyen egy házaspár, nagy önmegtartóztatásra volt szükség, kerülniük kellett a gyakori házáséletet. Ha pedig ezt nem tudták megtenni, és „úgy maradt” az asszony, akkor következett vagy az „elcsinálás”, vagy a gyermek világra segítése. Mindenesetre az „elcsinálás”-sal a harmadik gyermeknél már mindig megpróbálkoztak. Hogy esetleg a gyermek világra jött, az nem azért történt, mert akarták, hanem azért, mert nem sikerült a beavatkozás. Általában a falu majd minden esetben értesült a terhességről és a terhesség megszakításáról is. Ha egymás között meg is szólták – főleg ha gazdagabb volt –, aki meg akarta szakítani terhességét, magukban igazat adtak neki, s csodálták bátorságát, merészségét.

Mivel a gyermeket Isten áldásának tartották, ha az asszony észrevette, hogy áldott állapotba került, az elvetélést, azt, hogy ne tudja kihordani a magzatát, először imádko-

10 Nagy P. Géza közlése. 1978., de vö. még *Kapros* i. m. 119.

11 Nagy P. Géza közlése. 1978., de vö. még *Kapros* i. m. 120–121.

zással igyekezett elősegíteni. Ha azonban ez nem vezetett eredményre, akkor igénybe kellett venni más módokat is. Ilyen mód volt, hogy a terhes asszony nehéz súlyokat emelt. Ha ez sem használt, akkor magas helyről ugrált le, hajladozott, valamilyen éles bútorszálon hajolt keresztül abban bízva, hogy így elvetél. Emlegették a forró ülőfürdőt is, hogy az asszony olyan forró vízbe üljön, amelyet csak kibír. Megpróbálkozott azzal is, ha megkívánt valamit, akkor nem szerezte vagy szerezette meg abban a hiszemben, hogy hátha elmegy a gyermeke.

Ha azonban ezek a módok nem váltak be, akkor meg kellett keresni azt, aki „angyalcsinálással” foglalkozott.¹² Minden faluban volt ilyen asszony, s minden asszony tudta, hogy ki az, aki ilyen dolgokkal foglalkozik. Ezek az asszonyok általában ennivalóért, egy-egy ruháért vagy ruhaanyagért vállalkoztak a terhesség megszakítására. Ha idejében fordultak hozzájuk, akkor általában a különböző növényi főzetek ivására adtak tanácsot, készen adva a főzetet is. Adtak azután olyan anyagot is, amelyet a fürdővízbe kellett tenni. Ha azonban a terhesség már előrehaladott volt, akkor rendszerint az következett, hogy valamilyen hegyes tárggyal (használtak erre a célra kerékpárküllőt, kötőtűt, lúdtollat stb.) felszúrtak a méhbe. Ez veszélyes volt, mert a terhes asszony életébe is kerülhetett. Éppen ezért ezt az „angyalcsinálók” közül kevesen vállalták, de a terhes asszonyok is csak olyankor egyeztek bele, ha már egyáltalán nem volt más választásuk, ha terhességük kiderülése nagy botrányt kavart volna.

Az „elcsinálás” mindig a legnagyobb titokban történt. Bár mindenki – vagy legalábbis az asszonyok jó része – tudta, hogy ez vagy az miért beteg, de senki nem beszélt róla. Még akkor is titokban tartották, ha esetleg a beavatkozás halállal végződött.

Hogy a beavatkozásnak ez a módja nem vált általánossá, annak több oka is volt. Egyrészt a vallási felfogás erős visszatartó erő volt, másrészt a beavatkozás következményeitől és a törvényre kerüléstől nagyon félték. Történt ugyanis a faluban néhány haláleset ebből kifolyólag, és voltak olyanok is, akiket börtönre ítélték magzatelhajtás miatt.

Ha a terhesség félidejéig történt az „elcsinálás”, azt nem tartották bűnnek. Félidő után azonban a hiedelem szerint már lelket kap a magzat, ezért az „elcsinálást” már gyilkosságnak minősítették. Akár előbb, akár később történt azonban az „elcsinálás”, annak az anyának, aki „elcsinálta” gyermekét, bűnhődnie kellett. Azt tartották, hogy az „elcsinált” gyermek a másvilágon átkozza az anyját, ezért az anyának nem lesz jó élete a földön. Meghalni sem tud addig, amíg elveszejtett gyermekét meg nem eszi.

„Mikor fiatal asszony vótam, hát elmentem a falubeliekkel Pócsra. Mikor beértünk a faluba, hát mán sehung se kaptunk szállást. Kérdezősködtünk mindenütt, de mán minden háznál vótak búcsújárók. Nem vót mit tenni, elhatároztuk, hogy elmegyünk hálsra a temetőbe. Ahogy mentünk, a faluvégén ott állt egy kapuban egy asszony. Olyan idősebb asszony vót. Kérdezzük tőle is, hogy nem adna-e szállást? Mindjárt behíjt bennünket, oszt adott szállást. Ahogy bementünk, azt mondja:

– Én adok maguknak szívesen, de félek, hogy meg fognak íjdeni.

– Miért íjdenék meg? – mondjuk neki.

– Azért, mert a menyem feljár. Gyermeke lett volna, de nem született meg a gyermek, mert elcsináltatta.

No, ez egy kicsit megfjesztett. De azért nem féltünk annyira. Vótunk tizenötön, hát majd csak el leszünk valahogy.

12 Nagy P. Gézáné Vajda Margit közlése. 1978.

Vittünk osztán be a pitvarba szalmát, leültünk a sarokba, oszt ott imádkozgattunk, énekelgettünk. Egyszer kilenc óra tájba bejött egy menyecske. Behozott egy csomócska szalmát, egy kis fát, meg egy nyársat. Megrakta, meggyújtotta a tüzet, oszt akkor a kéményből levett egy halott kisgyermeket. Ráhúzta a nyársra, elkezdte forgatni a tűzön. Egy darabig forgatta, majd elkezdte enni.

Mink ott csak néztük, meg se mertünk moccanni. Az asszony meg nem szólt semmit, ránk se nézett. Mikor megette a gyermeket, fogta magát, oszt elment. Mikor elment, azt mondja az az asszony, aki behíjt bennünköt:

– Látik, ez így van minden este. Mindég megjelenik, süti nyárson a gyermeket, oszt eszi meg. De nem szól senkinek. Mink meg nem merjük megszólítani. Pedig ha megszólítanánk, tán akkor nem járna fel.”¹³

Ha a terhesség ideje alatt nem sikerült a terhes asszonynak megszabadulni terheségétől, akkor a gyermeket világra kellett hozni. Az ilyen körülmények között világra jött gyermekek közül nem igen sok érte meg a hároméves kort. Igyekeztek megszabadulni úgy is tőle, hogy a korábban meghalt gyermek nevére keresztelték. Azt tartották ugyanis, ha a magzat a meghalt gyermek nevét kapja, akkor az is meghal.¹⁴ De ha ez nem vezetett eredményre, akkor előfordult, hogy a gyermek megfulladt, mert az anyja éjjel megnyomta. Vagy úgy szabadultak meg tőle, hogy erős mákhajfőzetet itattak vele.

Napjainkban az asszonyok rendelkezésére állnak a különböző fogamzásgátlók, a nem kívánt terhesség pedig orvosi közreműködéssel szakítható meg. Régebben azonban nemigen védekeztek. A házaseset során a nem kívánt terhesség elleni védekezés a férfiak dolga volt, de ezt nem minden férfi vállalta. Az asszonyok közül főleg a többgyermekes asszonyok vállalkoztak a védekezésre, de ők is csak akkor, ha a férjük erre nem volt hajlandó. Főleg úgy védekeztek, hogy igyekeztek elkerülni az aktust vagy annak a lehetőségét is. Ezért gyermekeik közül néhányat magukhoz vettek az ágyba és azokkal aludtak együtt. Ha azonban végképp nem tudták elkerülni, s sor került a házasesetre, akkor rendszerint a véletlenre hagyatkoztak. A férfiak pedig az aktus megszakításával védekeztek, de ezt nem mindenki tudta megtenni.

Általában a szoptatás időszaka volt az, amikor a házastársak gyakrabban éltek házasesetet, mivel azt tartották, hogy a szoptatás ideje alatt nincs fogamzás. Ezért azután a szoptatás időhatárát igyekeztek kitolni olyan messzire, amilyenre csak lehetett. A legtöbb gyermek két-három éves koráig is szopott, ha az anyjának volt teje. Bár a védekezés a két világháború között került előtérbe, ennek ellenére általános volt a családokban a három-négy gyermek.

Ma már mindez a múlté. Ahol kettőnél több gyermek születik napjainkban, ott már a szülőket rendszerint megszólják.

2. A MEGESETT LÁNYOK HELYZETE

Napjainkban az idősebbek közül igen sokan keseregnek az erkölcsök romlásán, a fiatalok szabados erkölcsi életén, s mint követendő dolgot emlegetik a régi idők erkölcsi szigorúságát.

Az igaz, hogy régen már az iskolában kialakult külön a lányok és külön a fiúk között egy baráti közösség, a csapat, melynek tagjai az egy falúrészen lakókból tevődtek össze. Addig együtt is voltak a lányok, amíg valamelyiküknek nem akadt udvarlója.

¹³ Balázs Gáborné közlése 1965.; vö. *Balassa Iván*: Karcsai mondák. Bp. 1963. 376.; *Bondár* i. m. 34.; *Jung* i. m. 29.

¹⁴ Dudás János közlése 1970.; vö. *Kapros* i. m. 134.

De amikor ez valakinél bekövetkezett, az már kimaradt a csapatból. Addig azonban „jobban vigyáztak egymásra, mintha a legnagyobb szülői felügyelet alatt lettek volna”.¹⁵

Ez – figyelembe véve az akkori szigorú erkölcsi felfogást – érthető is volt, hiszen minden családban az erkölcsi tisztaságra, a rendes viselkedésre oktatták, nevelték a lányokat, és a lányok maguk is vigyáztak a jó hírukra. „Ha észrevettük, hogy egy cimboránk a fiúkkal bújkál, azt leköpdöstük. Ha elment a fiúval utánalestünk, oszt küvel meghajingáltuk. De ez csak akkor vót, ha a jány nem vót még a fiú szeretője.”¹⁶

Ahhoz tehát, hogy egy fiú közelebbi kapcsolatba kerüljön egy lánnyal, érzelmi kapcsolatnak is ki kellett alakulni kettőjük között. Ha ez nem sikerült, akkor nem alakult ki a közelebbi kapcsolat. De hogy ebből a kialakult kapcsolatból házasság is lehessen, szülői beleegyezés is kellett. Ha ez nem volt meg, akkor a fiataloknak valamilyen úton-módon ki kellett erőszakolni ezt a beleegyezést.

A XIX. század végéig az egyház igen nagy hatással volt a falu, a lakosság erkölcsi életére. Azonban ettől sokkal erősebb volt a gazdasági szükségszerűség, s az, hogy a szegényebb fiú még az egyház által „paráznaság” segítségével is kikerüljön a szegénységből. És ez ellen az egyház nem tehetett mást, mint hogy kénytelen-kelletlen beleegyezett, s összeadta a feleket.

Mivel egy-egy családban több gyermek volt, a fiúk gyakran mentek szolgalegénynek a tehetősebb gazdákhoz. Ezeknek a szolgalegényeknek lehetősége csak úgy lehetett a feljebb lépésre, ha esetleg benősültek a gazda családjába. Ha tehát a gazdalány és a szolgalegény megszerette egymást, az egyetlen út a kapcsolat törvényesítéséhez a lány teherbe ejtése volt. Az egyház is támogatta ilyen esetben a házasságot, mint ahogy azt az alábbi idézetek is bizonyítják:

1. 1820. január 14.

Balla Ádám Pátzini Szolga Legény Czigándi születésű, á maga Gazdájának pátzini Szabó Mihálynak hajadon leányával Susánnával meg esvén; az Házassági életre való öszve köttetések előtt, búneikről való vallástételek és a kegyes életre lett magok ajánlások után, á szent Istent és a gyülekezetet meg követték.

2. 1835. augusztus 24.

Váradi János ifjú legénytől, Öreg Dakos István hajadon leánya Susánna vastagon esett. Sok utánna való járás után végre meg győzötttven az ifjú, arra bírta magát, hogy meg szeplősített szeretőjét el vegye feleségül. De minekelőtte öszve eskettettek volna, á Parochián, meg követték az Istent és az Ecclesiát. Szabó Imre, Nagy János, Váradi János násznagyok jelenlétükbe.¹⁷

Természetesen nem minden eset jutott hivatalosan a falu tudomására. Ha a vagonban nem volt nagy különbség, akkor még a kitudódás előtt összeházasodtak. Egyébként a legtöbb esetben ilyenkor a szülők szinte kötelezték a fiúkat a házasságra. „Ha kitakartad, takard is be!” – hangzott el a parancsnak is beillő vélemény.¹⁸

Ha a legény és a leány kapcsolatából gyermek indult a világra, az ítélet elsősorban a lányt sújtotta, a fiút többé-kevésbé felmentették. Azt tartották, ha a fiú kalapja leesik a porba, felveszi, megtörli és viseli tovább. De ha a lány koszorúja leesik, azt már nem lehet többé visszatenni.¹⁹

15 Nagy i. m. 504.

16 Nagy i. m. 506.

17 A Nemes Reformata Kartsai Szent Ekklesia Protoculluma.

18 Dudás János közlése 1970.

19 Dudás János közlése 1970.; vö. Kapros i. m. 92.

Amikor a lányt a legény felcsinálta, a lány *megegett, félrelépett, tejbegazolt, a fehér ló elvitte a fátylát*, megváltozott az addigi helyzete. Nem mehetett többet barátnői közé, a haját kontyba kellett rakni, hajadonfővel többé nem járhatott. Nem viselhetett lányruháját, csak sötétebb, asszonyosabb ruhát hordhatott. A megegett lányokat megszólták ugyan, de nem tartották rossz erkölcsűnek. Különösen akkor nem, ha a fiatalok szerették egymást, csak éppen a szülők, a rokonság akadályozta meg összeházadásukat. Ennek ellenére olyan szégyen volt a lány családjára, melyet nem heverték ki egyhamar.

A megegett lány régen nem indított pert a legény ellen a gyermektartás megítélésért. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy általában azok kerültek ilyen helyzetbe, akik szegények voltak, s nehezen tudták előteremteni a bírósági költségeket. Másrészt a legény rokonsága mindent elkövetett, hogy a fiút ne marasztalják el, s ez a legtöbb esetben sikerült is. A per elmaradása esetén pedig még volt egy kis remény arra, hogy később a lányanya összekerülhet gyermeke apjával.

Volt olyan eset is, hogy amikor megszülte gyermekét a leányanya, a fiú a gyermeket maga jelentette be a községházán, s íratta nevére.²⁰ Ez nagymértékben enyhítette a közvélemény elítélését, hiszen a fiú nem tagadta meg sem a lányt, sem a születendő gyermeket.²¹

A teherbe esett lány, amikor észrevette terhességét, rendszerint az anyjának mondta el a dolgot. Ketten azután mindennel megpróbálkoztak a szégyen elkerülésére. Ha nem számíthattak arra, hogy a legény elismeri az apaságot, végigpróbálták a magzat-elhajtás mindenféle módját. Ha azonban számíthattak a legény elismerésére, a gyermek megszületett. Persze ilyen esetben előfordultak tragikus események is. Ha a lány nem számíthatott szülei vagy a rokonság támogatására, rendszerint az öngyilkoságha menekült a szégyen elől. Ilyenkor rendszerint a falu határában levő csordakútba ölte magát. Volt olyan eset is, amikor a fiú és a lány egyszerre lettek öngyilkosok, ha nem számíthattak a szülők megértésére.²²

Amikor megszületett a gyermek, az anyja nevére írták. Keresztnévként vagy az apja, vagy az anyai nagyapja nevét kapta a fiúgyermek, a lánynak pedig az anyja választott nevet. A lányanya hívott gyermekének keresztszülőket is, de a templomi keresztelezés után kereszteleztől nem tartottak. A gyermek azután az anyja szüleinek házában nevelkedett. Ha nem volt remény arra, hogy a lányanya feleségül menjen gyermeke apjához, akkor ha kérője akadt, férjhez ment, s házasságába magával vitte gyermekét is. De volt olyan eset is, amikor az anyai nagyszülők ragaszkodtak az unokához, esetleg a kérő csak úgy vette feleségül az anyát, ha az a gyermekét nem vitte magával.²³

A megegett lány esküvője eltért a szokásos esküvőktől. A menyasszony nem viselhetett fehér ruhát, fátyolt, hanem más, ünnepi ruhában esküdött meg kérőjével. Nem esküdtek templomban, hanem a pap a lakásán adta össze őket. Az esküvőn rajtuk kívül csak a két tanú vett részt, s szerény esküvői vacsorával fejezték be a házasságkötést.

A házasságon kívül született gyermeket szerelemgyerekeknek, zabigyerekeknek nevezték. Gyermekként nem különbözött a sorsa a törvényes házasságban született gyermekekétől, legfeljebb ha összeveszték, hamar a szemébe vágták a zabi nevet. Később már nem számított, inkább a munkája, viselkedése alapján értékelték. Természetes apjától azonban nem várhatott semmit, mert az apjára annak szülei rendszerint nem írtak

20 Dudás János közlése 1970.; vö. *Kapros* i. m. 95.

21 Kovács Béla közlése 1965.; *Kapros* i. m. 95.

22 Kovács Béla közlése 1965, *Kapros* i. m. 95.

23 Soltész Lajosné Vaszily Anna közlése 1983.

semmit a vagyonból, hogy ezzel kizárják a házasságon kívül született gyermekét az örökségből.

Napjaink törvényei jobban védik a házasságon kívül született gyermek érdekeit. Ma már elképzelhetetlen, hogy a bíróság ne ítélne meg gyermektartást.

3. A GYERMEKTELEN ASSZONY HELYZETE

Mint ahogy a korábbi fejezetben is említettem, két fiatal abban a reményben kötötte össze életét, hogy házasságukból gyermek, esetleg gyermekek szülessenek. A menyecskét, amikor férje családjába került, nem is tekintették igazán a családhoz tartozónak az első időben. Csak attól kezdve tartozott valójában a családhoz, amikor várandós lett. S amikor pedig a gyermeke megszületett, az addig érintetlen hozományát is családi vagyonként kezelték.²⁴

Ha tehát gyermeke megszületése után valamilyen oknál fogva özvegyen maradt, az apósa házában maradhatott gyermekével, s még az is megtörtént, hogy apósáék vőt fogadtak inkább hozzá, csak hogy a gyermeket ne vigye magával. Ha azonban gyermektelen volt, a férje halála után el kellett költöznie apósa házából.

Az özvegyen maradt gyermektelen menyecske rendszerint a szülői házban húzta meg magát. Ha sikerült új házasságot kötnie, akkor javulhatott a helyzete, de egyébként kiszolgáltatott helyzetbe került a szülői házban is.

Ha az ifjú párnak az első éven nem született gyermeke, a közvélemény még tudomásul vette. Ha azonban az ifjú asszony a második évben sem lett terhes, akkor már megindult a suttogás, találgatták, hogy mi lehet az oka a gyermektelenségnek.

Amellett azonban, hogy ki volt téve a gyermektelen asszony a legképtelenebb pletykáknak, hogy el kellett viselnie a legvadabb találgatásokat is, a családban inkább igavonónak nézték, mint embernek. Neki kellett végezni szinte minden munkát. Nemcsak az asszonyok által végzendő munkák nagy része várt rá, hanem még a férfiak által végzett munkáknál is segítenie kellett. Sokszor még télen is kiosztották rá olyan munkát a családban, melyet legtöbbször a férfiak végeztek, végezhetek el.

Éppen ezért minden asszony arra igyekezett, hogy egy idő után teherbe essen. Előfordult azonban az is, hogy az asszony hosszabb ideig gyermektelen maradt. Ha a maga akaratából történt így, akkor számítani kellett arra, hogy egy idő után kialakul róla a vélemény: „ehhez az asszonyhoz bejárhatna a félfalu embere, legénye, azok se tudnák felcsinálni”.²⁵ A magtalansáért, a gyermektelenségért ugyanis mindig az asszonyt hibáztatták. Az 1930-as évekig egyáltalán nem merült fel még a gondolata sem annak, hogy az emberben, a férjben is lehet hiba, illetve a férj is lehet az oka annak, hogy nem születik a házasságból gyermek. Ha tehát hosszabb idő után sem lett terhes az asszony, akkor vagy együtt maradtak továbbra is, vagy pedig szétváltak és mással próbált mind-egyikük szerencsét. A szétválás azonban nagyon ritkán történt meg. Tartották magukat a lakodalmi nótában megfogalmazott mondathoz: „Ha már eddig megelégedtem veled, Már ezután párja leszek örökre.”²⁶

Az 1930-as évek vége felé kötelezővé tették a házasulók orvosi vizsgálatát. Ez a vizsgálat állítólag a férfiak nemzőképességét is vizsgálta. Az orvosi vizsgálat után a házasulandóknak megmondták, hogy milyen egészségi állapotban vannak, hogy nem szenvednek-e fertőző vagy valamilyen örökletes betegségben. Megmondták azt is, hogy

24 Nagy P. Gézáné Vajda Margit közlése 1978.; vö. *Kapros* i. m. 118.

25 Nagy P. Géza közlése 1978.; Vö. *Jung* i. m. 19.

26 Lakodalmi nóta. Esküvőre menet énekelték.

számíthatnak-e gyermekáldásra. Ha valamelyikük meddő volt, erről is tájékozódhattak. Ezek ismeretében dönthettek arról, hogy összeházasodnak vagy sem.

Ettől az időtől kezdve egyre több gyermektelen házaspár próbálkozik meg terméketlenségük gyógyíttatásával. Ekkor már nem a javasasszonyt keresték meg gyógyulást remélve, hanem inkább az orvos segítségét igényelték.

Persze addig, amíg a közvélemény a gyermektelenségért csak az asszonyt hibáztatta, amíg a férfiak nem tartották magukat nemzésre képtelennek, kevesebb volt a gyermektelen asszonyok száma. Mert ha a menyecske tudta, hogy nem benne van a hiba, akkor született gyermeke. Más férfival lépett kapcsolatba, s biztosította gyermeke megszületését. Az ilyen eseteket a faluban mindenki tudta, csak éppen a férj nem. Egy darabig suttoztak róla – és sokszor éppen a férj cáfolta a leghevesebben, ha a fülébe jutott –, azután elhallgattak.

Az asszony félrelépését tehát bocsánatos bűnnek tartotta a közvélemény ilyen esetekben. A férjnek – ha ez tudomására jutott – csak két választási lehetősége volt, s rendszerint azt választotta, hogy a kakukkfiókát saját gyermekének fogadta el. Ha nem ezt tette volna, akkor számíthatott arra, hogy a felesége elhagyja. Vagy a természetes apával állt volna össze, vagy egyedül nevelte volna gyermekét. A nagyszülők azonban mindig ragaszkodtak az unokához, így az asszony a legtöbb ilyen esetben megmaradt.

4. A MEDDŐSÉG OKA, ORVOSLÁSA

Bár a házasságkötések mindenkor az utód vagy utódok biztosítása végett történtek, mégis előfordult, hogy a házasságból nem született gyermek. Ha csak egy-két év telt el, hogy az ifjú asszony nem lett terhes, akkor még nem volt olyan nagy baj, bár már a második évben megkezdődött a suttozás. A faluközösség véleménye szerint ugyanis a gyermektelenség szégyenletes dolog volt. Egészen az 1945. évig tartotta is magát ez a felfogás.

Ha egy családban nem született gyermek akár a férj, akár a feleség hibájából, annak valamilyen okának kellett lenni. Az itteni hit szerint a gyermektelenségben mindig Isten büntetése nyilvánult meg. A családban valaki vagy valakik olyan bűnt követtek el, amelyért Isten ezt a büntetést rakta rájuk.

Mi volt tehát az ok? Ha a család nőtagjai közül valaki kicsapongó életet folytatott vagy tisztátalan életet élt. Oka volt a meddőségnak az is, ha rokonok házasodtak össze, vagy két olyan fiatalat kényszerítettek házasságra, akik egyáltalán nem szerették egymást, és később is megmaradt a szeretetlenség, sőt, az inkább gyűlöletbe csapott át.

Akik a megszólás elől menekülni akartak, azok megpróbálták orvosoltatni magukat. Főleg az asszonyok követtek el mindent, próbáltak meg mindent. Ha az orvoslások eredményeként az asszony gyermekáldás elé neézett, akkor a szülést nagy várakozás előzte meg. Általános volt ugyanis az a vélemény, hogy nem jó erőltetni a gyermekáldást ilyen esetben, mert esetleg szerencsétlen, testi vagy szellemi fogyatékos gyermek születik. De ha egészséges lenne is, az ilyen kierőszakolt gyermek felnőtt korában nem lesz boldog, mert vagy kocsmás lesz vagy kártyás, s minden keresetét italra fogja költeni, a szülőktől rámaradt vagyont is vagy elissza vagy elkártyázza.

Mivel ez a felfogás eléggé elterjedt volt, igen sokan voltak, akik azt vallották, hogy nem érdemes harcolni, hanem sokkal értelmesebb beletörődni a magtalanságba, mivel az isteni akarat, s ebbe éppen ezért csak bele lehet nyugodni. Ennek értelmében nem használták a meddőség feloldására olyan gyógymódot, mely a természetfölötti erők segítségét is igényelte. Hittek azonban abban, hogy az ima, a búcsújárás, a vallási fogadalmak mindenképpen segítenek, mivel a gyermekáldás Isten akaratából van.

Hogy milyen módon próbálja meg a meddőséget feloldatni a gyermektelen nő, azt maga döntötte el. Maga döntötte el azt is, hogy melyik búcsújáró helyre megy, mikor, mennyi imádságot mond, fogad-e böjtöt. Maga döntötte el mindenki a gyermektelenek közül, hogy kihez imádkozik, melyik szentnek segítségét kéri meddősége feloldásához. Voltak, akik a Szűz Máriához imádkoztak, őt kérték arra, hogy járjon közbe az Úristennél. Mások Szent Erzsébet segítségét látták a leghatékonyabbnak, az ő közbenjárásáért esedeztek. Megint mások Szent Antal vagy más szentek segítségével akarták meddőségüket orvosoltatni.

A meddőség feloldásához leggyakrabban az imádságot és a búcsút vették igénybe. A legritkább esetben folyamodtak csak a böjthöz. A böjtöt ugyanis ezen a vidéken általában a bosszúállás eszközeként tartották számon, ezért ilyen esetekben kerülték is az igénybevételét.

Ha a gyermektelen házaspárnak egy idő után gyermeke született, a gyermek születését a közbenjárás sikerének tulajdonították. Azt tartották, hogy imájuk vagy búcsújárásuk meghallgatásra talált, az Isten megbocsátotta bűneiket, kiengesztelődött irántuk, s a meddőséget feloldotta. Ezután számíthattak rá, hogy nemcsak ez az egy gyermekük születik, hanem több is lesz.

A gyermektelenségénél, illetve annak megszüntetésénél tehát furcsa módon két elmentéses felfogás is volt. Az egyik felfogás a belenyugvást hirdette, elvetett minden eljárást, mely a meddőség feloldására irányult, míg a másik megengedhetőnek, sőt, követendőnek tartotta a vallásban rejlő lehetőségek felhasználását, csupán a babonás eljárásokat vetette el.

1945 után a meddőséggel kapcsolatos felfogás egészen más lett. Az idősebb nemzedék még Isten büntetéséről suttogott minden olyan esetben, amikor egy-egy terhes nő nem tudta világra hozni gyermekét, mert elvetélt. A fiatalok azonban ezt már nem Isten büntetésének, hanem betegségnek tartották, s tartják ma is, melyet orvosoltatni kell.

A születésszabályozás is gyökeret vert a falusi emberek felfogásában. Nem Isten akaratára bízzák a gyermek születését, hanem a ma általános egy-két gyermek világra segítését vállalják. Sok esetben a gyermekteleneket nemhogy elítélnék, mint ahogy azt korábban tették, hanem irigylük is, bár a többség még most is a gyermekáldásban látja az élet értelmét, és sajnálja, szánja a gyermekteleneket.